

ЗНАЧЕННЯ МЕТАДАНИХ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСТАВИН ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

THE VALUE OF METADATA FOR ESTABLISHING THE CIRCUMSTANCES OF A CIVIL CASE

Кабальський Р.О., к.ю.н.,

асистент кафедри теоретико-правових дисциплін

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Метадані відіграють важливу роль у встановленні обставин цивільного справи. Вони охоплюють різні типи інформації, такі як дата, час, місцезнаходження та деталі користувача, пов'язані з цифровими файлами. У правовому контексті метадані можуть надати важливі докази, допомагаючи перевірити автентичність, ідентифікувати джерело та послідовність документів.

Наприклад, у спорах інтелектуальної власності метадані можуть розкрити дату створення та модифікації цифрового файлу, допомагаючи визначити його оригінальність та власність. У справах, пов'язаних з електронним спілкуванням, метадані з електронних листів або миттєвих повідомлень можуть встановити часову послідовність, учасників та наміри за цими розмовами.

Крім того, метадані, пов'язані з електронними транзакціями, такими як фінансові записи або онлайн-покупки, можуть розкрити деталі транзакцій, сторони, їх хронологію, що є цінними доказами у спорах про контракти або розслідування шахрайства.

Однак важливо забезпечити збереження та точність метаданих під час процесу збору та аналізу. Дотримання належних процедур судової експертизи та співпраця з фахівцями в цій галузі є важливими для збереження цілісності та придатності метаданих як доказів у суді.

На практиці виникають проблеми з представленням метаданих у суді, оскільки такі дані є похідними від основного електронного доказу і їх належність залежить від останнього. При цьому сторони не зобов'язані надавати метадані поряд з основним електронним доказом, проте це може допомогти при встановленні автентичності документа. Самі метадані є достатньо спірними серед переліку доказів цивільного судочинства, оскільки вони не є самостійними та не стосуються предмету спору, а є необхідними лише при проміжному доказуванні належності основного доказу.

Цікавим питанням є також розподіл метаданих на відкриті та приховані, системні та ті, що створюються користувачами. Загалом їх використання є важливим елементом доказування в багатьох категоріях справ цивільного так і судочинства.

Ключові слова: цивільне судочинство, доказування, метадані, електронний документ, електронні докази.

Metadata plays a crucial role in establishing the circumstances of a civil case. It encompasses various types of information, such as date, time, location, and user details associated with digital files. In the legal context, metadata can provide essential evidence, aiding in the verification of authenticity, source identification, and chronological sequencing of documents.

For instance, in intellectual property disputes, metadata can reveal the creation date and modifications made to a digital file, helping determine the originality and ownership. In cases involving electronic communication, metadata from emails or instant messages can establish the timeline, participants, and the intent behind the conversations.

Moreover, metadata associated with electronic transactions, such as financial records or online purchases, can shed light on the parties involved, transactional details, and timestamps, serving as valuable evidence in contract disputes or fraud investigations.

Metadata provides a wealth of information that can greatly contribute to establishing the circumstances of a civil case. Its comprehensive nature and ability to corroborate other forms of evidence make it an invaluable asset in modern legal proceedings.

In practice, there are problems with the presentation of metadata in court, since such data are derived from the main electronic evidence and their propriety depends on the latter. At the same time, the parties are not obliged to provide metadata along with the main electronic evidence, but it can help in establishing the authenticity of the document. The metadata itself is quite controversial among the list of evidence of civil proceedings, since it is not independent and does not relate to the subject of the dispute, but is necessary only in the case of intermediate proof of the propriety of the main evidence.

Key words: civil proceedings, evidence, metadata, electronic document, electronic evidence.

Постановка проблеми. Електронний документообіг займає домінуюче місце серед сучасних носіїв інформації, а отже електронні докази все частіше фігурують в цивільному судочинстві. Ч. 1 ст. 100 ЦПК перелічує види доказів, серед яких містяться і метадані, проте на практиці питання віднесення метаданих до самостійних електронних доказів є достатньо спірним, оскільки вони є похідними від електронного доказу та містять інформацію про створення, авторство та модифікації електронного документа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання метаданих як електронного доказу в цивільному судочинстві не набуло значного поширення в роботах вітчизняних вчених, проте окремі дослідження В.В. Комарової та С.А. Чванкіна містять положення про метадані, серед іноземних вчених Z. Rosenberg та I. Isara опублікували ґрунтовні роботи з цього питання.

Мета статті полягає в аналізі та систематизації основних тенденцій та перешкод використання метаданих в складі електронних доказів в цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерна революція змінила кожен аспект нашого життя, включно з судовими процесами. Хоча комп'ютерні інтерфейси розроблені для відображення інформації через знайомі візуалізації повсякденних фізичних об'єктів, комп'ютерні файли зберігаються та поводяться інакше, ніж їхні фізичні аналоги. Метадані, інформація, що міститься

в комп'ютерному файлі, майже невидимі для користувачів, можуть суттєво вплинути на прийнятність і автентичність цифрових файлів. За останні 40 років фізичні файли були значною мірою замінені комп'ютерними файлами. Між 1986 і 2007 роками, глобальна ємність комп'ютерної пам'яті зростала в середньому на двадцять три відсотки на рік. У 2002 році вперше в історії більше інформації було збережено в цифровому вигляді ніж фізично, і до 2007 року близько дев'яноста чотирьох відсотків усієї інформації у світі зберігався в електронному вигляді [1].

Щоб надати певний контекст, це означає, що кількість цифрової інформації у світі зростає у п'ять разів показник світового валового внутрішнього продукту. Кожну хвилину кожного дня, люди надсилають 200 мільйонів електронних листів, завантажують сорок вісім годин відео YouTube, виконують 2 мільйони пошукових запитів у Google і створюють 571 тисячу нових веб-сайтів.

Саме таке активне користування електронними файлами і зумовлює до частого використання їх в цивільному процесі. Саме метадані є характерною ознакою цифрових доказів, оскільки вони є своєрідними «даними про дані» і супроводжують кожен електронний документ як повноцінна інформація щодо його автентичності, авторства та історії змін.

Достатньо уваги в доктрині та практиці цивільного судочинства приділяється саме електронним доказом,

проте часто втрачається важливість саме метаданих, що є невиправдано, оскільки в процесі доказування така інформація може принести більше користі, ніж сам електронний файл. Саме це і забезпечує принцип всебічного та об'єктивного з'ясування всіх обставин справи, проте судова практика наразі не містить випадків, коли саме метадані розглядалися як доказ в цивільному судочинстві.

Метадані містять інформацію про дату, час створення, зміни файлу, пристрій на, якому він створений, час його відправки чи завантаження. Саме ця інформація може стати визначальною при використанні електронних доказів, оскільки часто важливим є не лише сама інформація електронного файлу, а й коли та ким він був відправлений та чи був доставленим.

Для прикладу, всі документи створені, за допомогою програмного забезпечення Microsoft Office, автоматично містять інформацію про всі модифікації такого документу та його автора. Так само відбувається і з фотографіями [2]. Такі файли можуть містити інформацію, щодо місця його створення, особу, яка володіє правами на таке фото. Саме це і робить метадані одним із важливих видів доказів, проте одним з найбільш спірних серед тих видів доказів, які перелічуються в ч. 1 ст. 100 ЦПК. Їх спірність пов'язується з певними особливими ознаками таких даних як електронних доказів. Так, оскільки метадані є «даними про інші дані», вони не відповідають поняття доказів, що міститься в ст. 76 ЦПК, а саме доказами вважаються будь-які дані, з огляду на які, суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справа, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [3]. Таким чином, метадані не містять дані про обставини справи, а лише дані про електронні документи, які використовуються як докази. З цього випливає і проблема визнання метаданих належними доказами. Для оцінки потенціалу метаданих характеризувати обставини, що входять до предмету доказування можливо через визначення кола цих обставин.

Деякі науковці вважають, що для належного судового розгляду важливими є лише фактичні обставини справи. Тому прихильники такого погляду вказують, що важливим є відрізнити факти, які входять до предмету доказування та факти, які встановлюються при розгляді справи, але не впливають на предмет доказування.

Проте, на нашу думку правильним є підхід, викладений у ч. 2 ст. 77 ЦПК, відповідно до якого, будь-який факт, що допомагає суду встановити істину може бути віднесений до предмета доказування, навіть якщо це не головний предмет доказування, а локальний. На нашу думку, такі факти як метадані можуть допомогти встановити проміжні докази, а тому ця інформація відповідає належності судових доказів. Втім, це означає також, що сторони не зобов'язані разом з основними електронними доказами надавати суду їх метадані, проте саме за допомогою них може бути доведено належність, допустимість та достовірність основного доказу.

При цьому, варто зазначити, що оскільки метадані йдуть лише в комплексі з основним електронним доказом, то у випадку визнання доказу таким, що не стосується обставин справи, то і метадані до нього також не розглядатимуться. Саме це положення і є аргументом в користь того, що метадані ніколи не можуть бути самостійним доказом, а є лише похідними, що підтверджують допустимість основного доказу.

Проте, в доктрині цивільного процесу міститься інформація, щодо того, що одна й та сама інформація може використовуватися як метадані, проте в той же час бути самостійним електронним доказом. Наприклад сукупність посилань на веб-сторінці, її назва, дата публікації є метаданими цієї сторінки, проте є і її складовою.

Національна доктрина класифікує метадані на багато видів, до яких належить класифікація за розташуванням

метаданих на автономні та вбудовані; за автономністю інформації, що в них міститься на незалежні та залежні від описуваних ними інформаційних ресурсів; за сталістю інформації, що вони містять на статичні і динамічні; за формою їх викладу на формалізовані та неформалізовані.

Американська ж доктрина виділяє лише три види метаданих, які використовуються в судовій практиці:

1) змістовні – дані, які повідомляють про внесення змін до змісту документів, навіть у випадку, коли такі дані не відображаються в кінцевому варіанті документа;

2) системні – дані, які генеруються автоматично у прив'язці до файлу та містять стандартизовану інформацію про нього (час, дата, автор);

3) вбудовані – це ті метадані, які зберігаються в самому файлі електронного доказу, де та інформація, яка вводиться у файл, проте не доступна для перегляду користувачу, що переглядає вихідний документ (наприклад формули електронної таблиці, гіперпосилання). Саме вбудовані метадані мають важливе значення для розуміння змісту електронного документу, оскільки пояснюють логіку викладу матеріалу [4].

На нашу думку, для ефективного застосування метаданих в цивільному процесі важливим є лише поділ метаданих на відкриті – дані, що можуть бути переглянуті пересічним користувачем (наприклад перегляд властивостей файлу, створеного за допомогою програмного забезпечення Microsoft Office) та приховані – дані, які можна отримати лише людина зі спеціалізованими знаннями, або через додаткове програмне забезпечення, проте варто брати до уваги, що за допомогою такого забезпечення можна і змінювати та видаляти метадані документу, хоча це можливо здійснити і без спеціальних знань (наприклад шляхом відсутності синхронізації часу комп'ютера та часу мережі Інтернет, тобто за умови користувацьких налаштувань чат та дата створення файлу може бути змінена його автором).

Це зумовлює те, що відкриті дані можуть досліджуватись безпосередньо судом, а приховані метадані потребують розшифрування експерта, хоча практика свідчить, що українські суди не часто беруть на себе відповідальність аналізувати зміст як прихованих так і відкритих метаданих, оскільки довіряють в цьому питанні лише експертам [5; 6].

Іноді в доктрині зустрічається прирівнювання метаданих до файлів, які були видалені користувачем, але все ще існують в пам'яті комп'ютерного пристрою. Видалені дані залишаються в просторі комп'ютеру поки не будуть змінені іншими даними, хоча і зовнішньо ознак наявності цього файлу немає. На нашу думку, такі файли не можуть відноситись до метаданих, оскільки видалена інформація – є даними електронного документа, а не супутні до нього. Таким чином, у випадку, якщо при судовому розгляді є потреба у дослідження змісту такого видаленого електронного документу, то це можна зробити лише за допомогою експерта. Аналогічно, не можна під метаданими розуміти опис документа, який не закріплюється за певним електронним документом [7]. Вважаємо, що помилково суди відносять до метаданих інформацію про файл (його назва, опис, теги, анотації), оскільки вони є змістом електронного доказу, або виступають окремим електронним доказом, проте не є метаданими.

Ми вже зазначали, що системні метадані формуються за допомогою комп'ютерної системи, тому такі дані вважаються більш достовірним джерелом доказів, за умови збереження їх цілісності.

Важливо зазначити, що серед метаданих, що вносяться користувачем одними з важливих є електронний підпис (дані, що додаються користувачем до даних і засвідчуються його акторство), електронна печатка (дані, що додаються до файлу, та відсилають до певної юридичної особи як автора) та електронна позначка часу (дані,

що прив'язують певний електронний файл до конкретного часу) [8].

Електронна позначка часу може створюватися автоматично і бути системними метаданими, але може бути і спеціально створена користувачем за допомогою кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг. Така позначка має презумпцію точності дати та часу та цілісності електронних даних.

Висновки. Таким чином, метадані є похідною частиною електронних доказів, вони містять інформацію, про електронний доказ та надають можливість встановити його автентичність. Належність метаданих встановлюється на підставі належності основного електронного доказу, який вони доповнюють. Для застосування метада-

них в процесі доказування варто звертати увагу на поділ їх на: відкриті та приховані, системні та ті, що вводяться користувачем.

Відкриті можуть оглядатися судом самостійно, а приховані можливі для розгляду лише за допомогою експерта, хоча судова практика демонструє більшу довіру суддів до аналізу метаданих експертами як відкритих так і прихованих.

Системні метадані визнаються більш надійним доказом через відсутність втручання користувача. Найбільше значення серед метаданих надається електронному підпису, електронній печатці та електронній позначці часу, оскільки вони достовірно підтверджують дату, час та автора створеного документу, оскільки накладаються за допомогою кваліфікованого надавача електронних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rosenberg Z. Returning to Plato's cave: metadata's shadows in the courtroom. *Arizona state law journal*. 2016. Vol. 48. Issue 2. P. 439–480. URL: https://arizonastatelawjournal.org/wpcontent/uploads/2016/07/Rosenberg_Final.pdf. (дата звернення: 13.05.2023).
2. Hansen M. D., Pratt T. J. Follow the Audit Trail: The Impact of Metadata in Litigation. *Defense counsel journal*. 2020. Vol. 84. № 3. URL: <https://www.iadclaw.org/defensecounseljournal/follow-the-audit-trail-the-impact-of-metadata-in-litigation> (дата звернення: 13.05.2023).
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 16.05.2023).
4. Isaza J. Metadata in Court: What RIM, Legal and IT Need to Know. Research Project Underwritten by: The ARMA International Educational Foundation Endowment. Pittsburgh PA 15241 USA, 2010. URL: http://armaedfoundation.org/wpcontent/uploads/2016/12/Isaza_Metadata_Final.pdf (дата звернення: 16.05.2023).
5. Рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 29.01.2018 р. Справа № 755/22219/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71850002> (дата звернення: 16.05.2023).
6. Постанова Апеляційного суду м. Києва від 06.06.2018 р. Справа №755/22219/14ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74599000> (дата звернення: 16.05.2023).
7. Case of Big Brother Watch and others v. The United Kingdom (Applications nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15) JUDGMENT. STRASBOURG. 13 September 2018. Referral to the Grand Chamber. 04/02/2019 European Court of Human Rights : website. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%2201-186048%22%7D>. (дата звернення: 16.05.2023).
8. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 16.05.2023).